

Kirjelmä oikaisu 1.7.81

lamin vesipiirille

LAPIN LÄÄNIN MAATALOUSKESKUS r.y.

ROVANIEMI
Pl. 12 · Puh. 37 01 Ivalo,

Kalatalousneuvoja
..... helmi.....kuun2..... p:nä 19.....73.....

No:

Vitte: Pöytäkirja vesihallituksen istunnosta pvm 21.12.1972 ja vesihallituksen
kirjelmä Pohjois-Suomen vesioikeudelle nro 248/500 VH 1970, pvm 21.12-72
Asia:

Inarinjärven luonnontilan aikaisista vedenkorkeuksista on tehty havaintoja vv. 1921-1941. Tänä 21 vuoden aikana järven vesi on käynyt korkeudessa 119,45 vain kerran. Korkeudessa 118,93 tai sen yläpuolella vain 6 kertaa. Korkeuden 118,64 kevätvedet ylittivät vain 9 kertaa, eli ei aivan joka toinen vuosi. Keskiarvo oli korkeudessa 117,43 ja korkeuden 117,41 alapuolella vain 7 kertaa, siis vain joka kolmas vuosi. Keskiarvo luonnontilan 21 vuoden aikana oli keskimäärin korkeudessa 118,09. Vedenkorkeuden vuotuinen vaihtelu on tapahtunut keskimäärin 1,25 m rajoissa. 1,08 m rajoissa tai sitä pienemmässä se vaihteli joka kolmas vuosi. Pohjaeläinten ja vesikasvien kannalta tilanne parhaan tuotantokauden, suven, aikana pysyi tällöin rantamatalissa vakaana ja häiriintymättömänä.

Ellei säännöstelyn aikana järven vettä olisi nostettu veden ennen koskenattomalla maalle, ei puustoa rannoilta olisi kaatunut järveen ja syntynyt sellaisia määriä pyydysvahinkoja kuin tapahtunut on. Luonnontilan aikana kevättulvan huippu oli kesä-heinäkuun vaihteessa, josta se ensin nopeasti, sitten hitaammin yhtäjaksoisesti laski alakorkeuteensa huhtikuulla. Kun korkein vesi luonnontilan aikana oli harvoin pidempää aikaa korkeuden 118,60 yläpuolella, oli varsinainen ranta vähänkään suojaisemilla alueilla tällä korkeudella. Voidaankin katsoa, että vesi säännöstelyn aikana on nostettu vähintään 0,9-1,0 m vanhan rantaviivan yläpuolelle. Vanhan tulvarannan alapuolelle noin keskiveden kohdalle saakka oli ranta-alueelle lisäksi muodostunut suhteellisen laajojenkin selkien rannoille ja varsinkin niitä suojaisempiin paikkoihin tulva-alueella viihtyvistä kasveista niittyä. Tämä todistaa luonnontilan aikana järven ranta-alueen pysyneen keskiveden korkeuden yläpuolella kulumattona ja rauhassa sekä aallokon varsinaisen kuluttavan vaikutuksen jääneen keskiveden korkeuden kohdille. Tämä ranta-alueiden niitty, minkä kasvillisuus esti myös maalajien järveen huuhtoutumisen korkean veden aikana, on nyt kulunut pois, mutta jäänteitä siitä on vielä

joissakin paikoin havaittavissa. Samoin kaatuneiden puiden juurakoi-
ta löytyy nykyistä tulvarantaa huomattavan paljon alemmaa kiinni
järven pohjassa, joten vanha ranta järvessä on ollut paljon alem-
pana kuin korkeudessa 119,50.

Kun vesi sitten nostettiin lupahdoissa sallittuun korkeuteen, sen
ylikin tai sen rajoille ja missä se pidettiin myös koko 1950-luvun,
ja yleensä kesäkaudet korkeammalla kuin luonnontilan aikana koke ta-
pahtuneen säännöstelyn ajan, valtavia määriä maa-aineksia, multaa,
suota, hiesua, hiekkaa ja soraa on huuhtoutunut järveen peittäen ja
hukuttaen alleen järven matalimmat ranta-alueet, mitkä ovat parasta
ja tärkeintä kalojen ravintoeläinten tuotantoaluetta, ja lisäksi
eläinten viihtyvyyden edellytyksenä olevan vedenalaisen kasvillisuu-
den, näin muuttaen perusteellisesti rantamatalien pohjan laadun.
Järven laajetessa veden korkealla pitämisen tähden runsaamman aallo-
kon ja lisääntyneiden virtojen vaikutuksesta vanha vuosisatojen ai-
kana syntynyt hedelmällinen ravintoeläimille seveliaampi pohja on
kulunut pois aliveden läheisistä syvyyksistä. Vedenkorkeuden vaihte-
lun vuotuinen rytmi on ollut täysin vastakkainen luonnontilan ryt-
miin verraten ja siksi nykyinen järven eläimistö ja vesikasvit eivät
voi sopeutua siihen. Veden pinta pyritään pitämään koko kesän ajan
korkealla ja nostamaan se talveen päin ja se onkin ollut säännöste-
lyn aikana lokakuussa noin 70 cm korkeammalla kuin keskimäärin luon-
nontilan aikana. Vain määrättyssä syvyydessä viihtyvät ja riittävän
valon saannista herkästi riippuvaiset vesikasvit tuhoutuivat koko
kesäkausiksi liian korkealle veden nostamisen tähden. Vedenalaisten
kasvien runsaudesta riippuvaisia ovat myös piikkikalakannat joita
nuoret mutta myös kookkaammakin nieriät ja taimenet syyspuoleen
ja talvella erittäin halukkaasti käyttävät ravinnokseen. Uutta sove-
liasta pohjaa vesikasveille ei muodostu ylemmäksi, koska veden ali-
korkeutta ei vastaavasti ole nostettu, vaan vesi toisina vuosina
on laskettu sallitun minimikorkeuden rajoille edelleen.

Veden korkeuden vaihtelu on ollut hyvin epäsäännöllistä luonnontilan
vaihteluun verraten. Eräinä kevättalvina on vettä juoksetettu liian
nopeasti ja seuraavana kuivempana kesänä veden korkeus on jäänyt
kovin alas. Tällöin seuraavana kevättalvena on jouduttu ottamaan
vettä uudelleen minimin rajoille. Paksut rantajäät tuhoavat silloin
aliveden läheisen pohjan yhä perusteellisemmin, jää puristaa pohjan
hedelmällisen liejun liikkeelle ja samoin rannoilta keväällä tulevat

sulamisvirrat huuhtelevat parhaan lieteaineksen rantavyöhykkeeltä. Tällöin pyydyksetkin likaantuvat kovasti kuten kävi talvella 1972. Järvessä litoraalialueen pohjaeläinten ja vesikasvuston kannalta veden korkeuden vaihtelun suhteen edullisin tilanne olisi sellainen, että järven pinta pysyisi joka hetki samassa tasossa. Siitä kumpaankin suuntaan hyvänsä tapahtuvat muutokset veden pinnan korkeudessa aiheuttavat litoraalialueen pohjassa muutoksia, jotka aiheuttavat haittaa pohjaeläinten ja vesikasvien viihtymiselle. Muutaman vuoden kuluttua säännöstelyn aloittamisen jälkeen myös planktonin tuotanto on saattanut huomattavasti heikentyä, kaikkien ravintoeläinlajien yksilökoko pienentynyt, kirjilukumäärä vähenee ja hyönteistoukkien toisiaan seuraavat kuoriutumiskaudet harvenevat. E.m. tekijät yhdessä ovat ratkaisevalla tavalla aiheuttaneet kalakannan todetun vähenemisen ja kalaen kasvun hidastumisen.

Pohjaeläintuotannon huomattava heikkeneminen näkyi esim. siikakannan vähenemisen ja siikojen kasvun hidastumisen lisäksi erittäin selvästi siinä, että 1950-luvun päätyttyä järven taimenkanta äkkiä romahti ja 1960-luvun ensimmäisinä vuosina sen kanta oli niin vähissä, että se vaikutti olleen jokseenkin kadonnut, Ei edes taimenen nuoria ikäluokkia silloin juuri tavattu minkään huomattavan taimenen tuotantojoen suun lähistöltä järvessä. Saalishaastattelujen tulokset eivät anna oikeaa kuvaa silloisesta taimenkannan heikosta tilasta. Missään tapauksessa voimakaskaan pyynti ei ole voinut saada taimenkannassa sellaista katastrofinomaista tilannetta aikaan. Huonontunut kookkaampien ravintoeläinten tilanne järvessä on ollut edelleen selvästi nähtävissä jälkeenkäin päin taimenen huomattavasti hitaammassa kasvussa 1950-luvun alku- ja puolivälin vuosiin verraten.

Ennen säännöstelyä kalastuksen pääasiallinen kohde järvessä oli riika-siika, jolla siivilälisäkkeitä ensimmäisellä kiduskaarella 33,2. Se käytti ravinnokseen eläimiplanktoneita ja koteloituneita sääskien toukkia sekä hyönteisiä veden pinnalta. Sen saalis on ollut 2/3 järven koko siikasaalista mikä on mahdollista siitä syystä, että se ravinnokseen käytti järven alkutuotantoa. Se saattoi saavuttaa 1,5 - 2 kg koon ja 50-55 mm solmuvälin verkkopyydyksillä kalastettaessa sen keskikoko oli ollut 600-800 g. Sen järvestä häviämisenä näkyen kantaan säännöstelyn vahingollinen vaikutustäydellisenä. Veden-säännöstelyn v. 1948 uudelleen aloittamisen jälkeen riika-siika laih-tui ensin selvästi ja kolmen vuoden kuluttua se sitten jo hävisi.

1960-luvun ja jälkeen otettujen siikanäytteiden planktonsiiat voivat olla toiseen pienikokoiseen planktonsiikalajiin kuuluvia näytteitä. Tätä Ivalojokisuun kalastajien viilo-siiksi nimittämää siikaa on etenkin Ivalojoen suun läheisillä alueilla järvessä ollut aina ennen säännöstelyn aloittamista vähäisenä populaationa. Sitä silloin saatiin vain nuotilla, koska se kooltaan on aina ollut pientä, sukukypsänä keskimäärin 27-33 cm pitkä ja enintään 35 cm, paino 250-300 g. Tämä laji saattaa nyt olla valloittamassa koko järveä. Esim. Ukonjärvessä, johon samoin säännöstely vaikuttaa se on nyt pääkalalajina vaikka sitä ennen säännöstelyä ei Ukonjärvessä tavattu. Samoin Nellimvuonossa esiintyy samanlaista pientä planktonsiikaa nykyisin. Kookkaan riikasiiän häviämisen järvestä on siten säännöstely aiheuttanut planktonin ja sen muiden ravintöeläinten lajien että yksilömäärän vähennyttä. Sen tilalle on tulossa vaatimattomampiin elinolosuhteisiin sopeutunut järvessä jo aikaisemmin pieninä kantoina esiintynyt planktonsiika jonka kiduslisäkkeiden lukumäärä on keskimäärin 29-30.

Ravinnon vähenemisestä on kaloille muitakin haitallisia vaikutuksia kuin kasvun heikkeneminen. Kun ravintoa täysikasvuaisille kaloille ei enää ole riittävästi, tämä vaikuttaa myös sukutuotteiden kehittymiseen ja jälkipolvia ei enää synny lainkaan tai riittävästi. Tällaisesta esimerkkinä on Inarin kunnan Rahajärven tapaus. Säännöstely siinä aloitettiin v. 1956 2,5 m rajoissa vesi nostettuna veden ennen koskemattomalle maalle. Seuraavana vuonna tavattiin suuria määriä kaloja kuolleina järven pohjalla ja etenkin siikojen kunto jo oli niin huono ettei niitä voinut ruoaksi käyttää. Kauppaa silmällä pitäen kalastus loppui heti. Entinen runsas riika-siikakanta, jonka kalastus verkkopyynnissä tapahtui 45 m solmuväleillä, hävisi ja joka nyt esiintyy hyvin pienikokoisena mutta yksilömäärältään vähälukuisena. Järven nieriäkanta hävisi kokonaan. V. 1961 saadun näyte-erän siiat olivat tavattoman laihoja ja ne olivat selvästi nähneet nälkää. Niiden mahoissa ei ollut mitään ravintoa ja kutua varten kehittymässä oleva mätä oli samean posliinin värinen, joten poikasia niiden mädistä ei voinut kehittyä. Näistä merkeistä päätellen tällainen mätä kovettuu kalan sisälle eikä tule pois. Samoin on käynyt Haapasjärven kalakannalle minkä säännöstely aloitettiin 1963. Säännöstelyn ensi vuosien aikana ovat loiset ja sairaudet kaloissa selvästi lisääntyneet mitkä samoin aiheuttavat haittaa ja kuolevuutta tavanomaista suuremmin kalakannoissa.

Rantamailta järveen huuhtoutuva maa-aineks laskeutuu järven pohjalle lasketun mädin päälle tukehduttaen sen. Toisaalta ranta-alueen pohjan kuluessa matalaan kutevien kalojen, kuten siikojen ja nieriän, tarvittavanlaatuinen kutupohja huonontuu tai kokonaan häviää. Kalojen yksilöluku myös näistä syistä oleellisesti vähenee. Tulvarannan niittyjen pois kuluminen on vaikuttanut haukikannan vähenemiseen.

Inarinjärven kalakannan heikentymiseen johtaneet syyt ovat löydettävissä vedensäännöstelystä. Täydellisimmän vahinkovaikutus on siioista kohdistunut riikaan ja järven matalille karikoille ja karirannoille kuteneeseen suurikokoiseen pohjasiiikaan. Jäljelle ovat jääneet vaatimattomampiin olosuhteisiin sopeutuneet pienikokoisiksi jäävät lajit. Taimenen ja nieriän kalastuskoko samoin on selvästi pienempi kuin esim. 1950-luvulla. Yleisestä siikojen kasvun hidastumisesta johtui, että jo 1950-luvun puoliväliltä alkanut verkkopyydysten siimäharvuu- den tihentäminen on ollut jatkuvaa. Eräillä järven alueilla on sol- muväljät jouduttu lyhentämään jopa alle 40 mm, joten vedensäännöste- lyn on katsottava olevan syyllinen tähän kehitykseen. Jos siikakan- taan olisi kohdistunut liikakalastusta, olisi siikojen kasvun pitä- nyt siinä tapauksessa nopeutua, mutta tutkimusten mukaan niiden kasvu on edelleen hidastunut. On myös pelättävissä, että näin edelleen tu- lee jatkumaan ellei vedenjaksutus järvestä tulevaisuudessa tule tapah- tumaan tasaisemmin. Toisina vuosina vettä on otettu liian runsaasti, seuraaviksi sattuneina useampanakin vähävetisenä vuotena on veden pinta jäänyt kovin alhaiseen korkeuteen. Säännöstelyrajoja nykyisestä on supistettava, jos järven kalakannan tuotto tahdotaan pysyttää edes nykyisellään ja vastaisuudessa suoritettavilla kalan istutuksilla saavuttaa toivottua parantumista kalakannassa aikaan.

Ranta-alueen pohjaeläinten määrän pysyminen oleellisesti samanlaisena verrattuna vertailuvesien saman alueen eläinmääriin johtuu siitä, että Inarinjärven v. 1971 veden pinnan korkeus on jäänyt vertaamatta vv. 1965 ja 1966 korkeuksiin. V. 1971 ensimmäisten otosten yläpuolel- le olisi pitänyt lisätä vv. 1965 ja 1966 ensimmäisten otosten korkeu- teen ranta-aluetta ilman positiivista tulosta.

Kaikkien kalastajien elinkeinon huonontumisen korvausten summia las- kettaessa vertailuajankohdaksi otettu aika ennen säännöstelyä on oi- kein, koska säännöstelyluvan haltija ei ole alun alkaen ryhtynyt seuraamaan järven kalakannassa tapahtuvia mahdollisia muutoksia ja tämän todettuaan ryhtynyt asianmukaisiin kompensointitoimiin kalakan-

nan ennallaan pysyttämiseksi. Kaikkiin niihin toimiin, jotka säännösten johdosta syntyneiden vahinkojen tähden ovat katsottava tarpeelliseksi, olisi tullut ryhtyä ajoissa. Kalastajilta ei voi edellyttää, että he itse ennakkoon olisivat olleet velvollisia suorittamaan selvityksiä ja tutkimuksia minkälaisuuksien vahinkojen ja haittojen suuruuden toteamiseksi.

Veteen kaatuneet ja kaatuvat puut järven rannoilta olisi ehdottomasti pois kaikki raivattava, koska näistä edelleen tulee olemaan liian suuria vahinkoja ja haittoja kalastukselle. Inarinjärven kalakannan ja kalastuksen merkitys vielä nyt ja varsinkin tulevaisuudessa, kun vedenjuoksutus järvestä tulisi tapahtumaan tasaisemmin ja kompensatiotoimet saatetaan käyntiin, tulee olemaan sikäli huomattava, että on kohtuullista, ettei sitä turhan päiten vaikeuteta tästä eteenpäin enää, vaan myös puidenkin raivauksella myönnetään kalastukselle kuuluva merkitys ja arvo. Toiseksi veden ollessa korkealla, jolloin kaatuneita puita ja puun roskaa on eniten liikkeellä, järvellä moottoriveneillä liikkuminen on aina ja varsinkin pimeän aikana, mikä ammattimaista kalastusta harjoittavalla on usein välttämätöntä, vaarallista. Vielä ei ole sattunut muita pahempia onnettomuuksia kuin venseen potkurin menetyksiä, mutta sellaista voi sattua milloin hyvänsä. Puiden raivaamatta jättämiselle peruste, että sellainen tulee kalliiksi saavutettavaan hyötyyn nähden, ei ole oikea. Vertailuperusteena olisi tullut käyttää sitä hyötyä, minkä vahingon aiheuttaja saa Inarinjärven vettä käyttäessään.

Kalastajat ovat käyttökelvottomiksi repineet monta vuotta apajapaikkojen pohjalle vajonneisiin rannoilta irtautuneisiin juurakoihin ja puihin. Tähän mennessä heidän toimestaan on jo raivattu monta apajapaikkaa, mutta kaikkien paikkojen raivaukseen heidän kalustonsa ja voimansa ei riitä, joten paikkojen raivaus, ojeita ei ole saatu pudistettua, on välttämättä suoritettava luvan haltijan toimesta, perinteellisen nuottakalastuksen haittojen vähentämiseksi.

Kiril Sergejev